

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΑΤΟΜΙΚΗΣ

Νικόλαος Μαγκάκης (1911-1990) Ένας Παθολογοανατόμος στη δίνη της Ιστορίας

I. Ευστρατίου

Ο Νικ. Μαγκάκης
το 1980 περίπου.

Μια προσωπική μαρτυρία του σεβαστού μου δασκάλου, καθηγητή κ. Ευαγγέλου Καζλαρή ήταν το έναυσμα για να διερευνήσω τη ζωή του Νικολάου Μαγκάκη.

Ήταν τέλη του 1946 κι ο εμφύλιος πόλεμος φούντωνε όταν ο Μαγκάκης πήγε στον Ευαγγελισμό για να πάρει το πιστοποιητικό

που χρειαζόταν για να μεταβεί στο Παρίσι. Ο παλιός του Διευθυντής, τακτικός καθηγητής της Παθολογικής Ανατομίας στο Παν/μιο Αθηνών Ιωάννης Κατσαράς του το έδωσε λέγοντας: "Και τώρα κύριε Μαγκάκη ελπίζω να διακόψετε την πολιτική σας δράση". Τότε ο Μ. έγινε κατακόκκινος και πάνω στο θυμό του έσκισε το χαρτί κι έφυγε.

Ο Μαγκάκης γεννήθηκε στην Αθήνα στις 22 Νοεμβρίου 1911. Ο πατέρας του Μιχαήλ Μαγκάκης (1868-1954) υπήρξε διαπρεπής ωτορινολαρυγγολόγος με καταγωγή από τη Χίο (βλ. και σχετικό λήμμα στη Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Πυρσός 1929 τ. ΙΣΤ σ.430). Μετεκπαιδεύτηκε στο Μόναχο, το Βερολίνο, τη Βιέννη και το Παρίσι (1891-94). Εχρημάτισε γεν. γραμματέας της εν Αθήναις ιατρικής εται-

ρείας, του πρώτου πανελληνίου ιατρικού συνεδρίου (1901) και του Πανελληνίου Ιατρ. Συλλόγου (1925-28).

Ο Νικ. Μαγκάκης σπούδασε στην Ιατρική Αθηνών (1928-34) ενώ παράλληλα διήλθε όλες τις βαθμίδες στο σημαντικότερο τότε Ελληνικό Παθολογοανατομικό Εργαστήριο στο θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός". Άμισθος υποβοηθός το 1931, 6' βοηθός το 1933 και α' βοηθός (επιμελητής) το χρονικό διάστημα 1935-37. Από στοιχεία που έχουν διασωθεί στα αρχεία του Νοσοκομείου γνωρίζουμε ότι το 1933 α' βοηθός ήταν ο Αλέξανδρος Συμεωνίδης ενώ μία από τους 7 υποβοηθούς του ήταν η Μίνα Γαρέζου, μετέπειτα μικροβιολόγος και σύζυγος του Μαγκάκη. Την χρονιά εκείνη έγιναν 105 νεκροτομές. Σε νεκροτομικό υλικό (3 περιπτώσεις) βασίστηκε και ο Μ. για την εκπόνηση της διδακτορικής του διατριβής με θέμα "Συμβολή εις τη μελέτη της οζώδους περιαρτηρίτιδος" που διαμολογήθηκε με άριστα (Ιούνιος 1937). Ενδεικτική της εμβρίδειας και της γλωσσολογίας του είναι η παράθεση 500 βιβλιογραφικών παραπομπών.

Εγραφε ο Ιωάννης Κατσαράς σε πιστοποιητικό με ημερομηνία 14.7.1937: "θεωρώ απαραίτητον όπως ο κ. Ν. Μαγκάκης προς τέλειαν συμπλήρωσιν της επιστημονικής του μορφώσεως μεταβή εις τι των μεγάλων επιστημονικών ευρωπαϊκών κέντρων προς μετεκπαίδευσιν, έχω δε την πεποίθησιν ότι εάν επιτύχη τούτο θα αποβή άριστος επιστήμων χρήσιμος τόσο εις την κοινωνίαν όσο και εις την Ελληνικήν Ια-

Ο Νικ. Μαγκάκης στο Βερολίνο το 1937 (δεξιά). Ο Καλοπίσης στενός φίλος του Μαγκάκη, αργότερα Βιοχημικός στο Νοσοκομείο "Ο Άγιος Σάββας" (στη μέση).

τρικὴν Επιστήμην".

Από τον Οκτώβριο του 1937 μέχρι και την έναρξη του Β' Παγκοσμίου πολέμου (1.9.1939) ο Μ. έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Βερολίνο. Εκτός από την Παθ. Ανατομία στο ονομαστό ινστιτούτο του Νοσ. Charite (Διευθ. Καθ. Roessle) εργάσθηκε 6 μήνες στην Παθολογική Κλινική του νοσ. Westend και 9 μήνες σε διάφορα τμήματα του Robert – Koch- Institut. Στη συνέχεια ο Μ. υπηρέτησε 5 μήνες στο Α' Γενικό Στρατιωτικό Νοσοκομείο Αθηνών. Κατά την διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου ήταν έφεδρος ανθυπίατρος. Στην κατοχή ήταν γιατρός στα Καταφύγια Επείγουσης Περιθάλψεως (Ιούνιος 1942 - Νοέμβριος 1943). Το 1942 οργανώθηκε στο ΕΑΜ. Τον Αύγουστο του 1943 διορίστηκε επιμελητής του Παθολογοανατομικού τμήματος του Νοσ. "Ο Αγ. Σάββας", θέση που διατήρησε μέχρι τον Ιανουάριο του 1945 όταν απελύθη για πολιτικούς λόγους. Με υποτροφία της γαλλικής κυβέρνησης έφυγε στο Παρίσι τον Ιανουάριο του 1947 όπου και παρέμεινε μέχρι τον Μάιο του 1948. Στο εργαστήριο Παθ. Ανατομικής του Πανεπιστημίου (διευθ. Καθ. Leroux) και στο ιστοπαθολογοανατομικό εργαστήριο της παν/μιακής παθολ.

Κλινικής ο Μ ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τις παθήσεις των αγγείων και έκανε πειραματικές εργασίες για την αλλεργική αρτηριτίδα, τα αποτελέσματα των οποίων ανακοινώθηκαν στην Academie Nationale de Medecine. Στις 22.4.1948 του απενεμήθη ο τίτλος του Ξένου Βοηθού (Assistant Etranger).

Ο Μ. επέστρεψε στην Ελλάδα μέσα στη φωτιά του εμφυλίου πολέμου και κατετάγη στο Υγειονομικό Σώμα του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (ΔΣΕ). Ο Νώντας Σακελλαρίου αρχίατρος του ΔΣΕ αναφέρεται δύο φορές στον Μ. στο βιβλίο του "Το υγειονομικό του Δημοκρατικού Στρατού" (εκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα). "Σκεφτήκαμε να οργανώσουμε σχολή μεσαίων υγειονομικών στελεχών με διάρκεια φοίτησης 5 μήνες... επίσης σχολές νοσοκόμων με διάρκεια φοίτησης 3 μήνες... Διευθυντής των σχολών τοποθετήθηκε ο γιατρός Μαγκάκης Νίκος παθολογοανατόμος, ικανότατος, εργατικότατος, ακούραστος, ακεραίου χαρακτήρα" (σ. 92).

"Αποφοίτησαν από τις δύο σχολές (στο Βίτσι) 152 και ονομάσθηκαν ανθυπολοχαγοί της υγειονομικής σχολής..."

"Η επιτυχία των σχολών οφείλεται στην προσωπικότητα του Ν. Μαγκάκη" (σ. 94).

Μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου ο Μ. εργάστηκε στο νοσοκομείο της νήσου Βολιν (Wolin) βορείως του Στετίνου (Πολωνία) όπου μεταφέρθηκαν περίπου 2.000 βαριά τραυματισμένοι μαχητές του Δ.Σ.Ε. Σημειώνουμε ότι το νοσοκομείο αυτό χτίστηκε απ' το ναζιστικό καθεστώς για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες βάσης της Πολεμ. Αεροπορίας (Luftwaffe) που έδρευε στο νησί αλλά δεν πρόλαβε να λειτουργήσει πριν τη συνθηκολόγηση.

Στη συνέχεια ο Μ. εγκαταστάθηκε στην Πράγα ως πολιτικός πρόσφυγας. Διετέλεσε επιστημονικός συνεργάτης στο 2^ο Παθολογοανατομικό Εργαστήριο του Πανεπιστημίου (διευθ. Καθ. Jedlicka). Τον Ιούλιο του 1956 μετέβη στην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας. Αρχικά διεξήγαγε έρευνες στον τομέα πειραματικής χειρουργικής καρδιαγγειακού συστήματος στην Γερμ. Ακαδημία Επιστημών του Βερολίνου (καθ. Πέτρος Κόκκαλης). Το 1958 έγινε επιμ. Α' (Oberarzt) στο τμήμα Ιστοπαθολογίας της ογκολογικής κλινικής του νοσ. Charite.

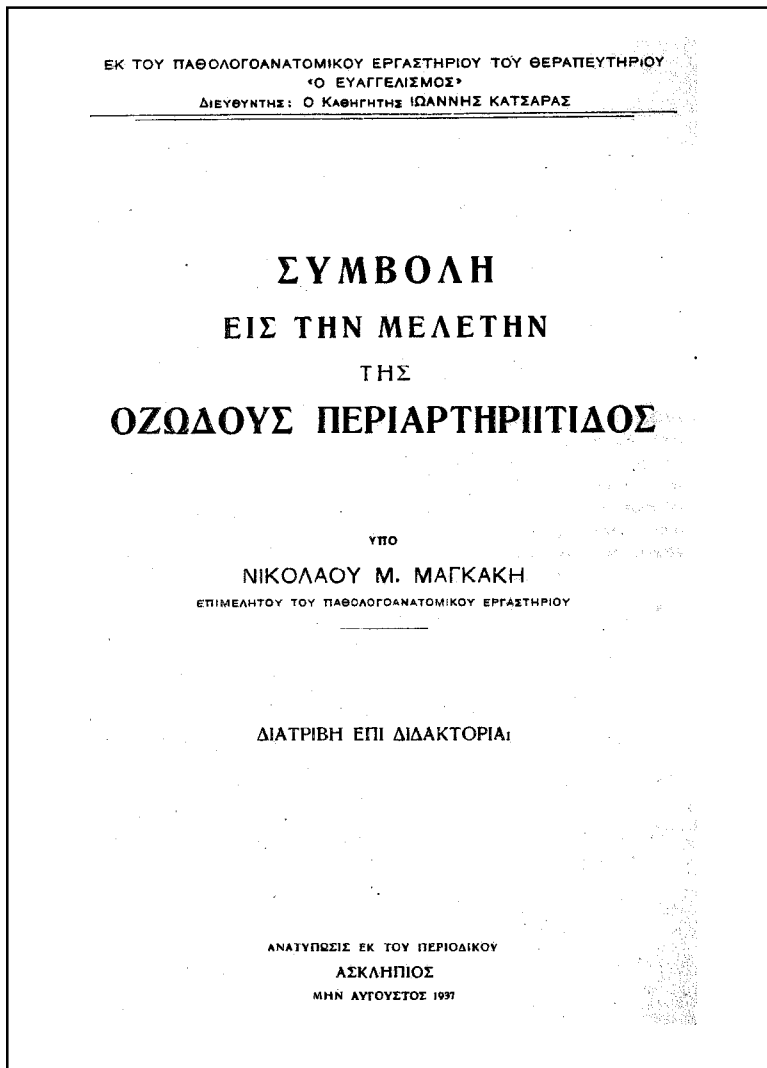
Τον Φεβρουάριο του 1957 πήρε τον τίτλο της ειδικότητας του Παθολογοανατόμου από το πανεπιστήμιο Humboldt του Βερολίνου.

Τον Απρίλιο του 1962 έγινε διευθυντής στο νοσ. της Λαϊκής Αστυνομίας (Volkspolizei) του

Ανατ. Βερολίνου*. Το 1967 επέστρεψε στην ογκολ. Κλινική του Charite ενώ παράλληλα επιδόθηκε στη μελέτη των μυοεπιθηλιακών κυττάρων του μαστού. Οι έρευνες του ευοδώθηκαν τον Απρίλιο του 1986 με την απονομή του τίτλου του υφηγητή (θέμα: Μελέτη ορισμένων παθολογικών αλλοιώσεων του μαζικού αδένος ως υπερπλασιογόνων νοσημάτων ενός ορμονικώς κατευθυνόμενου ιστοσυστήματος συμπεριλαμβανομένων μορφολογικών και βιοχημικών παραμέτρων). Αν ο ακριβολόγος και σχολαστικός Μ. έγινε τελικά υφηγητής σε ηλικία 75ετών, το οφείλει στις παροτρύνσεις του τελευταίου του διευθυντή καθ. Heinz David που ήταν και κοσμήτορας της Ιατρ. Σχολής του πανεπιστημίου Humboldt. Μετα τη μεταπολίτευση ο Μ.

ήλθε στην Ελλάδα έπειτα από απουσία 25ετών. Τον Φεβρουάριο του 1975 του χορηγήθηκε η ελληνική ιθαγένεια που είχε αφαιρεθεί το 1958. Τον Μαιο του 1988 αναγνωρίστηκε ως αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης 1941-44. Ο θάνατος τον βρήκε στο Μαρούσι στις 13.8.1990. Είχε ένα γιο και μια κόρη.

Ο Ν. Μαγκάκης υπήρξε ένας προικισμένος άνθρωπος με σφαιρική γνώση της Ιατρικής. Η κατάρτιση του και το φιλέρευνο πνεύμα του προσιωνίζονταν μια λαμπρή σταδιοδρομία στον χώρο της ελληνικής και ευρωπαϊκής παθολογ. Ανατομίας. Βρέθηκε στη δίνη της ιστορίας και ακολούθησε τη μοίρα των ηττημένων. Παρόλο ότι έζησε τα τελευταία 40 χρόνια της ζωής του στην Ανατ. Γερμανία δεν διέρρηξε ποτέ τους

* (Σήμερα BUNDESWEHRKRANKENHAUS νοσοκομείο του Ομοσπονδιακού Στρατού)

δεσμούς του με την Ελλάδα και φρόντιζε πάντα τους ασθενείς συμπατριώτες του κατά τη δητεία του στην ογκολογική κλινική του νοσ. Charite. Τα γεγονότα της γερμανικής επανένωσης, δεν επέτρεψαν τη χρονική στιγμή του θανάτου του τη δημοσίευση νεκρολογίας στον γερμ. επιστημονικό τύπο. Εστω και με καθυ-

στέρηση 13 χρόνων οφείλουμε οι συμπατριώτες του να επανορθώσουμε.

Ευχαριστίες για τη βοήθειά τους στον γιο του κ. Παύλο Μαγκάκη, στον Prof. H. David, τον κ. Ευστρ. Αναστασιάδη (Βερολίνο) και τον κ. Καλοπίση.

Mangakis Nicolaos 1911-1990

A short biography of a distinguished Greek Pathologist

By J. Efstratiou

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν.Μ.

- Mangakis N, Boewe E, Pikova-Muellerova Zd. Vorschlag fuer ein erfahrungsgemaess gutes und schnell arbeitendes Trichromverfahren. Zbl allg Path 1963/4; 105: 289-292. (Πρόταση για μια τρίχρωμη χρώση συνδ. ιστού- στα γερμανικά).
- Klug H, Mangakis N. Vergleichende elektronenmikroskopische Untersuchungen an malignen Chordomzellen nach OsO₄- und KMnO₄- Fixierung. Zbl allg Path 1966; 109: 340-348. (Συγκριτική μελέτη κυττάρων κακ. χορδώματος στο ΗΜ έπειτα από μονιμοποίηση σε τετροξείδιο οσμίου και υπερμαγγανικό κάλιο).
- Mangakis N, Von Mickwitz CU. Electron microscopical investigations on the glycocalyx of cultivated cells after incubation with extracts from rapidly growing normal and tumour tissues. Path Europ 1975; 10: 105-114.
- Mangakis N, Sehrt B. Deutung der formalen

Genese des Fibroadenoms der Mamma als hyperplasiogene Geschwulst eines Histosystems auf der Basis einer Gegenueberstellung morphologischer und biochemischer Untersuchungsergebnisse. Radiobiol Radiother 1983; 24: 473-499.

- Mangakis N. Betrachtung bestimmter pathologischer Veraenderungen der Milchdruese als hyperplasiogene Erkrankungen eines hormonell gesteuerten Histosystems unter Einbeziehung morphologischer und biochemischer Parameter. Promotion B. Humboldt – Universitaet zu Berlin. 1986. (Υφηγεσία).
- Mangakis N, Sehrt B, Mangakis P, Boewe E, Kleemann I. Determining the degree of malignancy of individual cases of mammary carcinoma on the basis of clinical, morphological and biochemical parameters. Bull Cancer 1990; 77: 235-242.

Corresponding author:

J. Efstratiou
Pathology Department
"Papanikolaou" Gen. Hospital
56429 Thessaloniki

Υπεύθυνος αλληλογραφίας:

I. Ευστρατίου
Τμήμα Παθολογικής Ανατομικής,
"Παπαγεωργίου" Γενικό Νοσοκομείο
56429 Θεσσαλονίκη